מתיב רבי אבא (א) [א]קונם שאיני נושא לפלונית כעורה והרי היא נאה שחורה והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה מותר בה לא מפני שכעורה ונעשת נאה שחורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה אלא שהנדר טעות בשלמא לרב הונא דאמר נעשה כתולה נדרו בדבר תנא תולה נדרו בדבר ותנא נדר טעות אלא לר' יוחנן דאמר כבר מת וכבר עשה תשובה למה לי למתני תרי זימני נדר טעות קשיא: **מתני'** [ב]ועוד אמר ר"מ פותחין לו מן הכתוב שבתורה ואומרין לו אילו היית יודע שאתה עובר על [1]לא תקום ועל לא תטור ועל [2]לא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך כמוך [3]וחי אחיך עמך [ג]שהוא עני ואין אתה יכול לפרנסו אמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר הרי זה מותר: **גמ'** א"ל רב [ד]הונא בר רב קטינא [ה]לרבנן נימא כל דמעני לאו עלי נפיל מאי דמטי לי לפרנסו בהדי כ"ע מפרנסנא ליה א"ל אני אומר כל הנופל אינו נופל לידי גבאי תחלה: **מתני'** [ו]פותחין לאדם בכתובת אשתו ומעשה באחד שנדר מאשתו הנאה והיתה כתובתה ת' דינרים ובא לפני ר"ע וחייבו ליתן לה כתובתה אמר לו רבי ח' מאות דינרין הניח אבא נטל אחי ד' מאות ואני ד' מאות לא דיה שתטול היא מאתים ואני מאתים א"ל ר"ע אפי' אתה מוכר שער ראשך אתה נותן לה כתובתה אמר לו אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר והתירה רבי עקיבא: **גמ'** מטלטלי מי משתעבדי לכתובה אמר אביי קרקע שוה ח' מאות דינר והקתני שער ראשו ושער ראשו מטלטלי הוא ה"ק אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל שמעת מינה (א) [ה]אין מסדרין לבעל חוב אמר רב נחמן ברבי יצחק לומר

ר"ן

תנא תולה נדרו בדבר. והיינו רישא דשאביה רע. ותנא נדר בטעות דהיינו סיפא נדר כעורה והרי היא נאה. והא דלא אמרינן בסיפא גבי כעורה ונעשת נאה(ד) היינו טעמא משום דלאדם רע עשוי לעשות תשובה ועשוי למות הלכך אומדים דעתו דכי אמר שאביה רע כל זמן שאביה רע קאמר משא"כ באשה כעורה שאין עשויה להיות נאה הלכך לא היה בדעתו שתהא מותרת לו לכשתהא נאה. הרשב"א ז"ל. אי נמי אי אמר הכי שאני נושא אשה פלונית שהיא כעורה כדקתני שאביה רע ה"נ דמשמע כל זמן שהיא כעורה אבל הכא כיון דלפלונית כעורה קאמר לא משמע כתולה נדרו בדבר. המכס הותיק ר' שמואל בן המכס הגדול רבי יהודה בר חסדאי ז"ל: **מתני' ועוד אמר ר"מ פותחין מן הכתוב בתורה.** דאע"ג דאסקינן בפ' ארבעה נדרים (לעיל כב.) דלא פתחינן ביש בוטה כמדקרות חרב(ה) וכדשמואל דאמר כל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא רשע וכדרבי נתן דאמר כל הנודר כאילו בנה במה דהתם שאני דהוו אומים גדולים ואי אפי' על דעת הנהו נדר יתביים לומר כן נמצא שאין נדריו נתרין יפה אבל הני דמני תנא הכא לא תמירי לאינשי כולי האי: **גמ' ולימא כל דמיעני לאו עלי נפול.** היכי קתני דפותחין לו שמא יעני ואי אתה יכול לפרנסו וקתני ליה בהדיא מן הכתוב בתורה דאלמא מיחייב בהכי לימא ליה כל דמיעני לאו עלי נפיל שאהיה מחויב לפרנסו לבדי אלא מאי דמטי לי לפרנסיה בהדי כולי עלמא מפרנסנא ליה ורשאי הוא בכך אע"פ שאסר עליו נכסיו שהרי לא יתן בידו אלא ליד גבאי וכיון שאם רצה גבאי ליתן לאחר הרשות בידו שרי דהוה ליה כי ההיא דתנן (לעיל מח.) נותן לאחר משום מתנה והלה מותר בו: **כל הנופל אין נופל לידי גבאי תחלה.** אלא שואל מקרוביו ומתפרנס והיינו שעתא קעבר אקרא דכתיב(ו) ואי אחיך עמך: **מתני' פותחין לאדם בכתובת אשתו.** שאומרין לו אילו היית יודע שיהא עליך לפרוע כתובתה כלום נדרת אי אמר לאו מתירין אותו: **גמ' שמעת מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה.** פלוגתא היא דר"מ ורבנן (כתובות פא:): **והא קתני שער ראשך ושער הראש מטלטלי הוו.** ואמר לו ר"ע דמחייב לזבוני לפרוע כתובתה: **הכי קאמר ליה אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל.** היא טורפת כל הקרקעות אפי' לא ישאר לך דבר אלא שתצטרך למכור שער ראשך לאכול: **שמעת מינה אין מסדרים לב"ח.** פלוגתא היא בפרק המקבל (ב"מ קיד.) איכא מ"ד דמניחין לו מטה ומפץ וכלי אומנותו (ס)ומזון י"ב חדש דגמר מיכה מיכה מערכין ואיכא מ"ד אין מסדרין ומדתנן הכא אפי' אתה מוכר שער ראשך ש"מ דאין מסדרין: (ו)**לומר שאין מקרעים שער כתובה.** כלומר אין ה"נ דמסדרים מיהו ה"ק ליה אפי' אתה עושה לפנים משורת הדין ואינך רוצה בסדור לא תחשוב להפטר לעולם אין קורעין כתובתה כדי שאם ימצא לך לאחר מכן תחזור ותגבה דנהי דתנן בערכין(ז) נתן סלע והעשיר אין לו עליו כלום וסדור מערכין גמרי' ליה ה"מ לענין סדור אבל לענין השג יד לא: ומדאמרי' הכא שמעת מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה שמעי' מהא דלדידן דקי"ל דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפי' מיניה דידיה לא משתעבדי וטעמא משום דאין זמן כתובה ידוע ושמא לא תגבה לעולם וכשהיא גובה אינה גובה אלא ע"י מיתה וגרושין הלכך לא סמכה דעתה אלא על הקרקע ומש"ה לרבנן הורע כחה של כתובה מחוב דעלמא אע"ג דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי כי היכי דגבו מיניה אפי' מגלימא דעל כתפיה והכי מוכחא שמעתא דמכילה דבפרק האומר דקדושין (דף סה:) ולר"ת(ז) עדיפא טפי כתובה מבעל חוב דעלמא דנהי דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי לכתובה משתעבדי:

מתני'

רש"י

מתיב רבי אבא וכו' והרי היא נאה: אלא שהנדר בטעות. מעיקרא ולא הוי נדר: **בשלמא לרב הונא.** תנא רישא תולה (ב) נדר בדבר וסיפא תנא תולה נדר בטעות דאינו נדר: **אלא לרבי יוחנן כו': מתני' על לא תקום ולא תטור.** שאם בקשת ממנו כלי ולא השאילך והדרתו הנאתך או שעשה לך דבר שלא כהוגן ומתוך שנאה הדרתו והתורה אמרה לא תשנא את אחיך בלבבך (ג) התורה הזקיקתו לפרנסו ולאוהבו ולהחיותו: **שמא יעני ואי אתה יכול לפרנסו.** מחמת נדרך: **ואם אמר אילו הייתי יודע.** בשעת הנדר בכל אזהרות הללו לא הייתי נודר: **גמ' ונימא כל דמיעני.** אמאי פותח לו שמא יעני לימא ליה מדיר לאו כל דמיעני נפול עלי לפרנסו ימנו לו גבאי לפרנסו ומאי דמטי לדידי למיהב לפרנסתו (ד): **בהדי כ"ע מפרנסנא ליה.** ואמאי מוזקק אני לפרנסו טפי משאר עלמא: **הא לא מאי טעון דכל הנופל.** בעניות אינו נופל לידי גבאי תחילה אלא קרובים מתגלגלין עמו: **מתני' אתה מוכר שער ראשך.** מפרש בגמרא: **ואמר.** הבעל אילו הייתי יודע כו': **גמ' ש"מ.** מדקאמר ח' מאות זוז הניח לנו אבא רצונה ליטול מאתים ש"מ דמטלטלי משתעבדי לכתובה והא קי"ל (כתובות פא:) דלא משתעבדי: **אמר אביי.** ה"ק קרקע שוה ח' מאות זוז כו': **והא קתני אפי' אתה מוכר שער ראשך.** ומשמע דקאמר אפי' אין לך להשלים כתובה אלא משער ראשך זקוק אתה למוכרו ולהשלים לה: **ושער ראשו מטלטלי הוא.** דכל העומד ליגזז כגזוז דמי: **ה"ק.** ר"ע אפי' אין לך מה לאכול אא"כ תמכור שער ראשך זקוק אתה ליתן לה כל הקרקע שיש לך: **ש"מ אין (ה)מסדרין לבעל חוב.** כלומר דהכל גובין ממנו ונותנין לבעל חובו מדקאמר ליה ר"ע אתה מוכר שער ראשך ותאכל והא קי"ל במס' ערכין (דף כג:) ובב"מ (דף קיד.) דמניחין לו כלי תשמישו ומטה ומפץ ושולחן ומזון ל' יום: (ו)הכי קאמר ליה אפי' אתה נותן לה כל אשר לך שאין לך לאכול אלא שער ראשך אין קורעין לה כתובתה עד שתפרע לה הכל משלם. ואית דאמרי אין מסדרין לבעל חוב אין עושין לו סדר של חיות שאין מניחין לו מה שסדרו חכמים כדאמרינן התם שמניחין לו כלי תשמישו ומטה וכו':

מתני'

עין משפט
נר מצוה

ח א מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלג סעי' ו:

ט ב מיי' פ"ז מהלכות שבועות הל' יא טוש"ע י"ד סי' רלח סעי' י:

י ג טוש"ע שם סעי' ט:

מוסף רש"י

אין מסדרין לבעל חוב. מסדרין, שאין להניח לו לרכי חייו, לשון והעריך אותו, לישנא אחרינא שמסדרין, לשון סדיר, ושתיהן שמעתי (ב"מ קיג:).

תוספות

בשלמא לרב הונא כו'. תרי מילי דלא דמו אהדדי לכך תנא לתרוייהו: **אלא לר' יוחנן דאמר ככר מת והוי נדר טעות למה לי למיתני.** כלומר היינו הך דלקמן ותימה קשה דהא הכא פליגי רבנן והכך דלקמן לא פליגי ואם כן צריכי טובא ואומר הר"ם דה"פ למה לי למתני תרתי ליתני הך בגלא גבי הך דלקמן דמיירי בנדר טעות והכי נמי בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עד.) דקאמר אלא למ"ד לנדרי המכשיר בה מכשיר בנתה אבא שאול מאי אתא לאשמועינן ופירוש אמאי לא תנא האי מילתא דאבא שאול גבי ר"ג ורבי יהושע וכן התם דקאמר מאי קמ"ל יש ממזר מחייבי כריתות תנינא חדא זימנא כלומר וליתני התם מילתא דר"ע וטעמא דלא פליגי רבנן בכך דכעורה ונמצאת שהיא נאה דלא שייך למיגזר אטו היכא שאינה נאה בשעת הנדר ושוב נעשית נאה אבל הכא איכא למיגזר אטו מת או עשה תשובה דהוי נולד: **שמא יעני.** ונימא כל מאן דמתעני עלי נפיל. בתמיה ומאי פתיחה היא בשביל כך לא יתפרע אחר כי יעני אין מוטל עליו לפרנסו לימנו ליה גבאי ויתפרנס עם שאר עניי העיר: **אינו נופל ליד גבאי תחלה.** כלומר מיד שהעני אין הגבאי מפרנסו מיד ומוטל על היחידים לפרנסו: **בכתובת אשתו.** ולא אמרי' [דאין פותחין] בפרשון הכתובה דהוי נולד: **מוכר שער ראשך.** מפרש בגמרא: **ש"מ מטלטלי משתעבדי לכתובה.** ופליגי ביה ר"מ ורבנן בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא:) דרבנן סברי דלכתובה גריעה מבע"ח ולא משתעבדי לה מטלטלי דאפי' מיניה [אינה גובה]: **אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל.** כלומר צריך אתה ליתן לה כל אשר לך ואפי' שנצטרך למכור שער ראשך למזונותיך אבל ודאי לפרוע הכתובה לא היה מוכר: ש"מ אין מסדרין לב"ח. ופלוגתא היא בפרק המקבל (ב"מ דף קיד.) דאיכא מ"ד מסדרין מניחין לו כלי תשמישו וכ"ש שער ראשו: (ס)לומר שאין מקרעין כתובה. ומיפטר לעולם ימחייב בה אף אם אין לו בלתי שער ראשו ונפקא מיניה דאם יעשיר יפרענה כולה דלעולם מסדרין דנהי דטעמא דמסדרין דגמר מיכה [מיכה] מערכין ובערכין תנן נתן סלע והעשיר אינו נותן לו כלום י"ל דלענין השג יד לא גמרינן מערכין אלא לענין סידור דכתיב בקרא ואם מך הוא מערכך המיהו מערכך והלכך מדינא דב"ח י"ל דמסדרין אבל מדינא דהשג לא [נשוה] לערכין:

מסורת הש"ס

א) [לקמן סו.], ב) [נ"ל שמא יעני כן הגי' במשנה שבמשניות ובהר"ן ובהרא"ש], ג) [בהרא"ש בפסקיו איתא רב הונא], ד) [נ"ל לרבה כ"ה בהרא"ש], ה) [ב"מ קיד.], ו) [עיין לעמוד הבא], ז) בס"א נוסף: דליהוי תולה נדרו בדבר כל זמן שהיא כעורה ולכשתהיה נאה יהא מותר בה כדאמרי' באומר שאביה רע ולדרבה אמרי' דבכה"ג אסור כדקתני לא מפני שהיא כעורה ונעשית נאה, ח) [משלי יב], ט) [ויקרא כה], י) עיין לקמן דף סו ע"א, כ) [דף ז: נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום], ל) [עי' תוס' כתובות פא: ד"ה ר"מ ובתוס' יבמות נט. ד"ה כהן], מ) עיין לקמן דף סו ע"א,

תורה אור השלם

1. לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יח
2. לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא: ויקרא יט יז
3. אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ: ויקרא כה לו

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמעת מינה (אין מסדרין) תא"מ ונ"ב ס"א אין משיירין: (ב) רש"י ד"ה בשלמא וכו' תולה נדרו בדבר וסיפא תנא נדר בטעות כצ"ל ותיבת תולה נמחק והד"א עם ד"ה אלא: (ג) ד"ה על לא וכו' בלבבך הס"ד ואח"כ מ"ה שהוא עני התורה הזקיקתך לפרנסו ולאהבו ולהחיותו ושמא יעני כצ"ל והד"א: (ד) ד"ה ונימא וד"ה בהדי כ"ע הד"א: (ה) ד"ה ש"מ אין משיירין לבע"ח:

גליון הש"ס

ר"נ ד"ה שמעת מינה כו' ומזון שנים עשר חדש. ומזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש כצ"ל:

פירוש הרא"ש

בשלמא רב הונא. דאמר תולה נדרו בדבר תנא תולה נדרו בדבר ותנא נדרו בטעות דתרי עניני נינהו רישא אשמועינן דלא הוי כנולד משום דתולה נדרו בדבר ופותחין בו ומתירו חכם וסיפא נדר בטעות ואפילו התרה לא בעי: **אלא לר' יוחנן.** דאמר וככר מת ור"מ אוסר ורבנן שרו משום דהוי נדר טעות: תרי זימני נדר טעות ל"ל. אי למסתם כרבנן כלה"ה יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דלאפי' ר"מ מודה בכך דלקמן דהכא גזר ר"מ מת ככר אטו מת אח"כ אבל לקמן לא שייך למגזר היתה לבנה אטו נעשית לבנה אח"כ דמילתא דלא שכיחא היא: מתני' שהיית עובר על לא תקום ולא תטור. כגון שנדר שלא להשאיל כליו לשכניו על שלא השאילו לו והני קראי דרשינן להו ביומא (דף כג.) על שאלת כלים: ועל לא תשנא את אחיך. שנדר שלא לשאל בשלומו: גמ' כל דמיעני לאו עלי נפל. מה פתיחה היא זו שמא יעני וכי כל מי שהוא עני עלי מוטל לפרנסו: מאי דמטי לי לפרנסו בהדי כ"ע מפרנסנא ליה. כלומר בשביל זה לא הייתי נמנע מלהדירו כי הייתי נותן לכיס לדקה ליד גבאין אחרים ומה שאני נותן יתנוהו לאחרים ויפרנסוהו ממה שאחרים נותנים: אינו נופל לידי גבאי תחילה. אלא כשהעני אדם מוטל על הקרובים תחלה לפרנסו עד שיעשו הנאין אם אין ספק ביד הקרובים או יפרנסוהו: מתני' פותחין לו בכתובת אשתו. כפרשון כתובה אם נדר נגרסה: גמ' ש"ם מטלטלי משתעבדי לכתובה. ופליגי בה ר"מ ורבנן בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא:) דרבנן אמרי כתובה גרייעא מב"ח ואפי' מיניה לא גביא ממטלטלי והכא קתני דגובה מד' מאות דינרין: ושער ראשו מטלטלי הוא. כעומד ליגזז דמי ומתני' סתמא קתני אפי' כעומד ליגזז: אפי' אתה מוכר שער ראשך. למזונותיך: שמע מינה אין מסדרים לב"ח. אין מעריכין אותו להניח לו מזונו של שלשים יום וכלי תשמישו כדתנן בפ' שום היתומים בערכין ופלוגתא היא בפרק המקבל: